

Vlaanderen
is jeugd

VERENIGDE NATIES, COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND

SLOTBESCHOUWINGEN OVER HET GECOMBINEERDE
VIJFDE EN ZESDE PERIODIEKE VERSLAG VAN BELGIE

DEPARTEMENT
CULTUUR, JEUGD & MEDIA

cjm.vlaanderen.be

VERENIGDE NATIES, COMITÉ VOOR DE

RECHTEN VAN HET KIND

SLOTBESCHOUWINGEN OVER HET

GECOMBINEERDE VIJFDE EN ZESDE

PERIODIEK RAPPORT VAN BELGIË

NEDERLANDSTALIGE VERSIE

20.11.2019

Zowel deze vertaling als de authentieke Engelstalige versie zijn digitaal beschikbaar op de websites van het Departement CJM (<https://cjsm.be/jeugd>) en van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (<https://ncrk-cnde.be/nl/>).

In dit verband kan vermeld worden dat het departement gelijktijdig met deze publicatie ook de vertaling van de Algemene Commentaar van de Verenigde Naties van 2013 over het belang van het kind heeft uitgegeven.

Tegen januari 2024 verwacht het Comité het volgende Belgisch rapport.

Het Departement CJM hoopt dat de publicatie van de Nederlandse vertaling van de slotbeschouwingen bij de brede samenleving zal bijdragen tot een betere bekendheid van de concrete toepassing van het Kinderrechtenverdrag in Vlaanderen en België. Het Comité vraagt onze bijzondere aandacht voor onder meer kinderen met een handicap, de geestelijke gezondheid van kinderen, het onderwijs, kinderen in migratie en het jeugdrecht. Daarnaast beveelt het Comité aan om het Kinderrechtenverdrag en de Facultatieve Protocolen te realiseren doorheen de toepassing van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, en dat met deelname van kinderen zelf.

	Kinderen in een migratiesituatie	23
	Verkoop, handel en ontvoering	23
	Toepassing van het jeugdrecht	24
	Opvolging van eerdere slotbeschouwingen en aanbevelingen over het Facultatief Protocol betreffende de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie	25
	Opvolging van eerdere slotbeschouwingen en aanbevelingen over het Facultatief Protocol betreffende kinderen in gewapende conflicten	25
J.	Ratificatie van internationale mensenrechteninstrumenten	26
K.	Samenwerking met regionale organen	26
IV.	Uitvoering en rapportage	26
A.	Opvolging en verspreiding	26
B.	Volgende rapport	27

I. INLEIDING

1. Het Comité heeft het gecombineerde vijfde en zesde periodiek rapport van België (CRC/C/BEL/5-6) besproken tijdens zijn 2358ste en 2359ste vergaderingen (zie CRC/C/SR.2358 en 2359), gehouden op 24 en 25 januari 2019, en heeft deze slotbeschouwingen goedgekeurd tijdens zijn 2370ste vergadering, gehouden op 1 februari 2019.
2. Het Comité verwelkomt de indiening van het gecombineerde vijfde en zesde periodiek rapport van de Verdragsstaat en de schriftelijke antwoorden op de *List of Issues* (CRC/C/BEL/Q/5-6/Add.1), waardoor een beter inzicht werd verkregen in de situatie van de rechten van kinderen in de Verdragsstaat. Het Comité spreekt zijn waardering uit voor de constructieve dialoog met de multisectorale delegatie van de Verdragsstaat.

II. OPVOLGING GENOMEN MAATREGELEN EN BEREIKTE VOORUITGANG DOOR DE VERDRAGSSTAAT

3. Het Comité verwelkomt de vooruitgang die de Verdragsstaat op verschillende gebieden heeft geboekt, zoals de ratificatie in 2014 van het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de Rechten van het Kind betreffende een mededelingsprocedure, het Facultatief Protocol bij het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, het Verdrag inzake de Bevoegdheid, het Toepasselijke Recht, de Erkenning, de Tenuitvoerlegging en de Samenwerking op het gebied van Ouderlijke Verantwoordelijkheid en Maatregelen ter Bescherming van Kinderen en het Verdrag tot Bepanking der Staatloosheid. Het Comité verwelkomt ook de vastlegging van nationale kinderrechtenindicatoren, de invoering van de familie- en jeugdrechtbank in 2014, de goedkeuring van de wet betreffende bepaalde rechten van personen die worden verhoord (de "Salduz+wet") in 2016, het decreet ter ondersteuning van inclusief onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap (het "M-decreet") van 2014 en de wijzigingen die in 2014 en 2016 in het Strafwetboek zijn aangebracht om de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting te versterken.

III. BELANGRIJKSTE AANDACHTSPUNTEN EN AANBEVELINGEN

4. Het Comité herinnert de Verdragsstaat aan de ondeelbaarheid en onderlinge afhankelijkheid van alle rechten die in het Verdrag zijn vastgelegd, en benadrukt het belang van alle aanbevelingen in de huidige slotbeschouwingen. Het vestigt de aandacht van de Verdragsstaat op de aanbevelingen aangaande de volgende domeinen, waarin dringend

////////////////////////////////////

maatregelen moeten worden genomen: kinderen met een handicap (paragraaf 30), geestelijke gezondheid (paragraaf 33), levensstandaard (paragraaf 37), onderwijs (paragraaf 39), kinderen in een migratiesituatie (paragraaf 42 en 44) en rechtsbedeling (paragraaf 47).

5. Het Comité beveelt de Verdragsstaat aan te verzekeren dat de rechten van kinderen in overeenstemming met het Verdrag en de Facultatieve Protocolen ervan, bij de uitvoering van de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling worden gerealiseerd. Het dringt er bij de Verdragsstaat ook op aan ervoor te zorgen dat kinderen op zinvolle wijze deelnemen aan het ontwerpen en uitvoeren van beleid en programma's die gericht zijn op het bereiken van de 17 doelstellingen, voor zover deze betrekking hebben op kinderen.

A. ALGEMENE UITVOERINGSMAATREGELEN (ARTT. 4, 42 EN 44 (6))

Reserves

6. Het Comité herhaalt zijn eerdere aanbevelingen (CRC/C/15/Add.178, lid 7 en CRC/C/BEL/CO/3-4, lid 10) om te overwegen de verklaring betreffende de artikelen 2 en 40 van het Verdrag in te trekken.

Wetgeving

7. Het Comité verwelkomt de goedkeuring van het wetboek van 2018 inzake preventie, hulpverlening aan de jeugd en jeugdbescherming in de Franse Gemeenschap. Het verwelkomt ook het feit dat de nieuwe wet- en regelgeving met betrekking tot kinderen in de Vlaamse Gemeenschap wordt onderworpen aan een kinderrechteneffectbeoordeling (JoKER) en armoedetest en beveelt aan om deze praktijk systematisch in het hele land toe te passen voor alle wetten en regelgeving die direct of indirect betrekking hebben op kinderen.

Omvattend beleid

8. Het Comité stelt vast dat de actieplannen 2015-2019 inzake de rechten van het kind, aangenomen door de Vlaamse Gemeenschap en Franse Gemeenschap, en het actieplan 2016-2019 inzake de rechten van het kind, aangenomen door het Waalse Gewest, op het punt staan te verstrijken. Het beveelt de Verdragsstaat aan om zijn inspanningen voort te zetten om geactualiseerde plannen voor de komende jaren te formuleren en dringt er op aan om op federaal niveau een omvattend beleid inzake kinderen voor te bereiden dat alle gebieden omvat die onder het Verdrag vallen en de regionale dynamieken weerspiegelt.

Coördinatie

9. Het Comité beveelt de Verdragsstaat aan om de coördinatie van de uitvoering van het Verdrag te verbeteren, onder meer door:
  - (a) het mandaat van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind te versterken om relevante activiteiten en mechanismen op federaal, gemeenschaps-, gewestelijk en lokaal niveau te coördineren,
  - (b) de taken en verantwoordelijkheden van de mechanismen die betrokken zijn bij de uitvoering van het Verdrag op deze niveaus duidelijk te omschrijven.

////////////////////////////////////

van wetten, beleid en programma's voor de effectieve uitvoering van het Verdrag en de Facultatieve Protocolen ervan.

Onafhankelijk toezicht

12. Verwijzend naar zijn eerdere slotbeschouwingen (CRC/C/BEL/CO/3-4, punt 18) beveelt het Comité aan dat de Verdragsstaat een onafhankelijk orgaan voor de mensenrechten op federaal niveau opricht, met inachtneming van de beginselen van Parijs, en zorgt voor coördinatie tussen deze instelling en de ombudspersonen.

Verspreiding, bewustmaking en opleiding

13. Terwijl het Comité nota neemt van de maatregelen die zijn genomen om de kennis van het Verdrag bij kinderen te verbeteren, met name door de integratie ervan in de burgerschapseducatie over de democratische samenleving, moedigt het de Verdragsstaat aan ervoor te blijven zorgen dat de bepalingen van het Verdrag algemeen bekend, begrepen en toegepast worden, met name door:
  - (a) de opleiding te versterken van relevante belanghebbenden, waaronder leraren, rechtshandhavingsfunctionarissen, rechters, advocaten, gezondheidswerkers en maatschappelijk werkers, en kinderen,
  - (b) interdisciplinair onderwijs op het gebied van kinderrechten te integreren in de leerplannen op alle onderwijsniveaus.

Kinderrechten en het bedrijfsleven

14. Het Comité verwelkomt de oprichting van het nationaal forum "Richtlijnen voor Kinderrechten in het Bedrijfsleven", op initiatief van het Kinderfonds van de Verenigde Naties [UNICEF], de inspanningen van de Verdragsstaat om een nationaal plan voor bedrijfsleven en mensenrechten te ontwikkelen, en zijn steun voor de Richtlijnen voor Kinderrechten in het Bedrijfsleven. Verwijzend naar zijn Algemene Commentaar nr. 16 (2013) over de verplichtingen van de Staat met betrekking tot de impact van het bedrijfsleven op kinderrechten en naar de Richtlijnen voor Mensenrechten in het Bedrijfsleven, beveelt het Comité aan dat de Verdragsstaat:
  - (a) regelgeving vastlegt en uitvoert om ervoor te zorgen dat het bedrijfsleven voldoet aan internationale en nationale mensenrechten, arbeids-, milieu- en andere normen, met name met betrekking tot de rechten van kinderen,
  - (b) een duidelijk regelgevend kader vaststelt voor de industrieën die actief zijn in de Verdragsstaat, om ervoor te zorgen dat hun activiteiten geen negatieve gevolgen hebben voor de mensenrechten en geen gevaar opleveren voor de milieu- en andere normen, met name die met betrekking tot de rechten van het kind.

B. DEFINITIE VAN HET KIND (ART. 1)

15. Het Comité beveelt de Staat die partij is aan om zijn Burgerlijk Wetboek aan te passen om alle uitzonderingen die het huwelijk onder de leeftijd van 18 jaar toestaan, te schrappen.

C. ALGEMENE BEGINSELEN (ARTT. 2, 3, 6 EN 12)

Non-discriminatie

16. Het Comité blijft bezorgd dat kinderen die in armoede leven en kinderen met een handicap nog steeds worden gediscrimineerd, met name wat betreft de toegang tot gezondheidszorg, onderwijs, huisvesting en vrije tijd. Het is ook bezorgd over de vooroordelen, stereotypen en haat jegens kinderen met een migratieachtergrond, met name sinds de terroristische aanslagen in 2014 en 2016. Het Comité neemt nota van subdoel 10.3 van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen en herhaalt zijn eerdere aanbeveling (CRC/C/BEL/CO/3-4, punt 32) en roept de Verdragsstaat op om een omvattende strategie goed te keuren en uit te voeren om alle vormen van discriminatie aan te pakken en zijn inspanningen ter bestrijding van radicalisering van kinderen en haatspraak te versterken, ook ten aanzien van kinderen in kwetsbare situaties.

Het belang van het kind

17. Het Comité is bezorgd over het feit dat, hoewel het beginsel van het belang van het kind in recent aangenomen wetgeving is opgenomen, het nog steeds niet systematisch in aanmerking wordt genomen bij beslissingen met betrekking tot kinderen in kwetsbare situaties. Verwijzend naar zijn Algemene Commentaar nr. 14 (2013) over het recht van het kind om zijn of haar belang een eerste overweging te laten vormen, beveelt het Comité daarom aan de Verdragsstaat aan:

- (a) zijn inspanningen opvoert om ervoor te zorgen dat het beginsel van het belang van het kind consequent wordt geïnterpreteerd en toegepast bij beslissingen over migranten- en vluchtelingenkinderen, kinderen in alternatieve zorg en bij maatregelen op het gebied van onderwijs en gezondheidszorg,
- (b) procedures en criteria ontwikkelt om ondersteuning te bieden aan alle relevante personen die bevoegd zijn om het belang van het kind te bepalen, in alle domeinen, en om aan dit beginsel, als een eerste overweging, het passende belang toe te kennen.

Recht op leven, overleven en ontwikkeling

18. Het Comité herinnert de Verdragsstaat aan de noodzaak om een zo grondig mogelijke herziening en controle over euthanasiebeslissingen met betrekking tot kinderen te waarborgen, met inbegrip van door een rechter, om te garanderen dat dergelijke beslissingen niet het voorwerp zijn van ongepaste beïnvloeding of misvatting.

Eerbied voor de mening van het kind

19. Overeenkomstig paragraaf 21 van zijn Algemene Commentaar nr. 12 (2009) over het recht van het kind om te worden gehoord, herinnert het Comité eraan dat artikel 12 geen leeftijdsgrens stelt aan het recht van het kind om zijn of haar mening te uiten, en ontmoedigt het de staten die partij zijn om in de wet of in praktijk leeftijdsgrenzen in te voeren die het recht van het

////////////////////////////////////

kind om te worden gehoord in alle aangelegenheden die hem of haar betreffen, te beperken. Het Comité beveelt aan dat de Verdragsstaat:

- (a) de participatie van alle kinderen verbetert, met name door het afschaffen van leeftijdsgrenzen aan het recht van kinderen om hun mening te uiten over alle aangelegenheden die hen betreffen in de wetgeving, en door ervoor te zorgen dat aan hun mening het passend belang wordt gehecht, in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid,
- (b) ervoor zorgt dat kinderen op school en in migratiesituaties voldoende gelegenheid krijgen om hun mening te uiten en dat met deze mening rekening wordt gehouden,
- (c) kinderen, met name in kwetsbare situaties, blijft betrekken bij lokale openbare raadplegingen en zorgt voor de impact van de mening van kinderen op het lokale beleid.

D. BURGERRECHTEN EN VRIJHEDEN (ARTT. 7, 8 EN 13-17)

Recht op identiteit

- 20. Het Comité beveelt aan dat de Verdragsstaat, zijn wetgeving herziet om de toegang tot informatie over de herkomst van kinderen die door middel van geassisteerde voortplanting zijn geboren, in overweging te nemen.

Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst

- 21. Het Comité is bezorgd over rapportering dat scholen het dragen van religieuze symbolen, zoals islamitische hoofddoeken, mogen verbieden, wat stigmatiserend en discriminerend is voor kinderen, met name voor meisjes met een islamitisch geloof, en van invloed kan zijn op hun schoolkeuze, verdere studie en werk. Het Comité beveelt de Verdragsstaat aan alle maatregelen te nemen die nodig zijn om ervoor te zorgen dat de rechten van het kind op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst en op non-discriminatie volledig worden gerespecteerd.

E. GEWELD TEGEN KINDEREN (ARTT. 19, 24 (3), 28 (2), 34, 37 (A) EN 39)

Lijfstraffen

- 22. Het Comité merkt op dat het in Vlaanderen het decreet op de rechtspositie van minderjarigen in de jeugdhulp (2004) reeds expliciet lijfstraffen in de alternatieve zorg verbiedt, en betreurt dat het wetsontwerp tot wijziging van artikel 371/1 van het Burgerlijk Wetboek niet is goedgekeurd, en verwijzend naar zijn Algemene Commentaar nr. 8 (2006) over het recht van het kind op bescherming tegen lijfstraffen en andere wrede of vernederende vormen van bestraffing, herhaalt het zijn eerdere aanbeveling (CRC/C/BEL/CO/3-4, paragraaf 40) en dringt het er bij de Verdragsstaat op aan:
  - (a) lijfstraffen expliciet bij wet te verbieden, hoe licht ook, thuis en in de alternatieve zorg, in het hele land,

DEPARTEMENT CULTUUR, JEUGD & MEDIA

- (b) positieve, geweldloze en participatieve vormen van opvoeding en discipline te bevorderen, onder meer door middel van bewustmakingsprogramma's en -campagnes, gericht op kinderen, ouders en beroepsbeoefenaars in de kinderopvang.

Misbruik en verwaarlozing

23. Het Comité stelt met spijt vast dat kindermisbruik, waaronder huiselijk geweld, in de Verdragsstaat, te weinig wordt gerapporteerd en onvoldoende wordt gedocumenteerd. Verwijzend naar zijn Algemene Commentaar nr. 13 (2011) over het recht van het kind op vrijheid van alle vormen van geweld en subdoel 16.2 van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, beveelt het Comité aan dat de Verdragsstaat:
- (a) de gegevensverzameling versterkt om een omvattende strategie voor de preventie en bestrijding van kindermisbruik en -verwaarlozing te formuleren,
  - (b) voldoende personeels-, technische en financiële middelen toewijst voor de uitvoering van langetermijnprogramma's om de diepere oorzaken aan te pakken en gevallen van geweld, misbruik of verwaarlozing van kinderen te melden,
  - (c) de coördinatie tussen administraties en instellingen op federaal, gewestelijk en gemeenschapsniveau versterkt en de betrokken beroepsbeoefenaars opleidt om gevallen van kindermishandeling en -verwaarlozing op te sporen en adequaat aan te pakken, rekening houdend met een genderperspectief,
  - (d) gemeenschapsgebaseerde programma's stimuleert ter voorkoming en bestrijding van huiselijk geweld, kindermishandeling en verwaarlozing, onder meer door voormalige slachtoffers, vrijwilligers en leden van de gemeenschap erbij te betrekken en hen te voorzien van opleiding en steun,
  - (e) ervoor zorgt dat ondersteunende diensten, met inbegrip van onderdak, worden verleend aan kindslachtoffers en, waar nodig, aan hun ouders.

Seksuele uitbuiting en misbruik

24. Hoewel het Comité de maatregelen verwelkomt die zijn genomen om de uitbuiting en het misbruik van kinderen te beteugelen, waaronder de goedkeuring van de wet in 2014 die seksisme in de openbare ruimte verbiedt, het Nationaal Actieplan ter bestrijding van alle vormen van gendergerelateerd geweld (2015-2019) en het Nationaal Veiligheidsplan (2016-2019), is het Comité bezorgd dat seksuele intimidatie in de openbare ruimte wijdverspreid is en dat, volgens het rapport van de Commissie Adriaenssens, seksueel misbruik door religieus personeel in de katholieke kerk blijft voortduren. Het Comité beveelt aan dat de Verdragsstaat:
- (a) een nationale gegevensbank van gevallen van seksuele uitbuiting en misbruik tot stand brengt met het oog op de opstelling van een nationaal actieplan ter voorkoming en bestrijding van alle vormen van seksuele uitbuiting en misbruik van kinderen, en de desbetreffende actieplannen op gemeenschaps- en regionaal niveau harmoniseert, en mechanismen voor toezicht en evaluatie van dergelijke actieplannen invoert,
  - (b) het aannemen van nieuwe strafwetgeving bespoedigt ter bestrijding van alle misdrijven tegen de seksuele integriteit en zelfbeschikking van kinderen,

//

- (c) alternatieve maatregelen versterkt om seksueel misbruik van kinderen door religieus personeel te voorkomen en slachtoffers te ondersteunen, bijvoorbeeld door middel van arbitragecentra,
- (d) bewustmakingsactiviteiten voert om de stigmatisering van slachtoffers van seksuele uitbuiting en misbruik, ook van incest, tegen te gaan en te zorgen voor toegankelijke, vertrouwelijke, kindvriendelijke en doeltreffende kanalen voor het melden van dergelijke schendingen,
- (e) zorgt voor de ontwikkeling van programma's en beleid ter voorkoming van seksuele uitbuiting en misbruik van kinderen, en voor het herstel en de sociale reïntegratie van kindslachtoffers,
- (f) kinderen beschermt tegen verder misbruik door ervoor te zorgen dat personen die veroordeeld zijn voor misbruik van kinderen worden verhinderd contact te hebben met kinderen in hun professionele hoedanigheid.

Schadelijke praktijken

25. Het Comité stelt met bezorgdheid vast dat:

- (a) kindhuwelijken en vrouwelijke genitale verminking, die voorkomen onder bevolkingsgroepen met een migratieachtergrond, ondergerapporteerd blijven,
- (b) interseksuele kinderen worden onderworpen aan medisch onnodige operaties en andere procedures.

26. Verwijzend naar de gezamenlijke Algemene Aanbeveling nr. 31 van het Comité voor de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie tegen Vrouwen /Algemene Commentaar nr. 18 van het Comité voor de Rechten van het Kind (2014) over schadelijke praktijken en rekening houdend met subdoel 5.3 van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, dringt het Comité er bij de Verdragsstaat, op aan:

- (a) bewustmakingscampagnes en -programma's over de schadelijke gevolgen van kindhuwelijken en vrouwelijke genitale verminking voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid en het welbevinden van meisjes te versterken,
- (b) te voorzien in opleiding van ambtenaren, leerkrachten, rechters, rechtshandhavingfunctionarissen en maatschappelijk werkers over de identificatie van potentiële slachtoffers van het kindhuwelijk,
- (c) beschermingssystemen en zorgprogramma's op te zetten voor slachtoffers van kindhuwelijken en vrouwelijke genitale verminking, met inbegrip van degenen die een klacht indienen,
- (d) voldoende personeels-, financiële en technische middelen toe te wijzen om vrouwelijke genitale verminking te voorkomen en te bestrijden en te zorgen voor de coördinatie van de inspanningen op de verschillende bestuursniveaus,
- (e) de uitvoering van onnodige medische of chirurgische behandelingen bij interseksuele kinderen te verbieden wanneer deze procedures veilig kunnen worden uitgesteld totdat kinderen hun geïnformeerde toestemming kunnen geven en ervoor te zorgen dat interseksuele kinderen en hun gezinnen toegang hebben tot adequate hulp en ondersteuning en tot doeltreffende rechtsmiddelen, onder meer door de desbetreffende verjaringswet op te heffen.

//

F. GEZINSLEVEN EN ALTERNATIEVE ZORG (ARTT. 5, 9-11, 18 (1) EN (2), 20-21, 25 EN 27 (4))

Gezinsleven

27. Het Comité stelt vast dat aan de vraag naar dagopvang, ook voor kinderen met een handicap en voor kinderen uit de meest kansarme gezinnen, nog steeds niet tegemoetgekomen wordt. Het Comité herinnert aan zijn eerdere aanbeveling (CRC/BEL/CO/3-4, par. 45), waarin het de Staat oproep om de capaciteit, flexibiliteit en kwaliteit van de kinderopvang te vergroten en de toegankelijkheid ervan voor alle kinderen te waarborgen, onder andere door meer gesubsidieerde opvang en betere opleiding van het betrokken personeel te voorzien, met name in de Franse Gemeenschap.

Kinderen zonder gezinsleven

28. Het Comité is verheugd over de verschillende programma’s die in Vlaanderen, in de Franse Gemeenschap en in het Waalse Gewest worden uitgevoerd om institutionalisering te voorkomen, maar stelt met bezorgdheid vast dat institutionele zorg het eerste antwoord blijft voor kinderen met een handicap, kinderen uit sociaal of economisch achtergestelde gezinnen en voor zeer jonge kinderen. Verwijzend naar de Richtlijnen voor Alternatieve Zorg¹, beveelt het Comité aan dat de Verdragsstaat:

- (a) gezinszorg voor alle kinderen, ook die uit kansarme gezinnen, ondersteunt en vergemakkelijkt,
- (b) de wet van 19 maart 2017 herziet om de positie van ouders van wie het kind in pleegzorg is geplaatst te versterken en het recht van het kind om regelmatig persoonlijke relaties en rechtstreekse contacten met beide ouders te onderhouden waarborgt, indien dit in het belang van het kind is,
- (c) ervoor zorgt dat er voldoende personeels-, technische en financiële middelen worden toegewezen aan centra voor alternatieve zorg en relevante jeugdbeschermingsdiensten om de rehabilitatie en sociale reïntegratie van kinderen te vergemakkelijken en de vaardigheden van pleegouders en gezinnen en professionele gespecialiseerde zorgverleners te verbeteren en te ontwikkelen.

G. HANDICAP, BASISGEZONDHEIDSZORG EN WELZIJN (ARTT. 6, 18 (3), 23, 24, 26, 27 (1)-(3) EN 33)

Kinderen met een handicap

29. Het Comité is verheugd over de goedkeuring in 2014 van een decreet ter ondersteuning van inclusief onderwijs (het "M-decreet"), dat heeft geleid tot een vermindering van het aantal kinderen in het buitengewoon onderwijs, maar is bezorgd dat:

¹ Algemene Vergadering resolutie 64/142, bijlage.

- (a) het de Verdragsstaat ontbreekt aan gegevens over het exacte aantal kinderen met een handicap en een gecoördineerde aanpak rond handicap,
  - (b) de gezinsondersteuning om voor kinderen te zorgen onvoldoende is, wat leidt tot een hoog niveau van institutionalisering, en dat de persoonsvolgende financiering (PVF) in Vlaanderen pas in 2020 voor minderjarigen zal worden toegepast,
  - (c) er in de Franse Gemeenschap een toename is van het aantal kinderen in het buitengewoon onderwijs en in de gewone scholen een kritisch gebrek aan aanpassingsmaatregelen is,
  - (d) de wachttijd voor de toewijzing van een persoonlijk assistentiebudget (PAB) tot 10 jaar in beslag kan nemen en de toegewezen bedragen niet tegemoetkomen aan de zorgbehoeften,
  - (e) de wachtlijsten lang zijn en het aanbod van klinische, gespecialiseerde en multidisciplinaire zorg niet voldoet aan de vraag; in het Waalse en Brussels Hoofdstedelijke Gewest zijn de respijtdiensten onvoldoende in aantal en kwaliteit.
30. Verwijzend naar zijn Algemene Commentaar nr. 9 (2006) over de rechten van kinderen met een handicap en eerdere aanbevelingen herhalend (CRC/C/BEL/CO/3-4, paragraaf 55) dringt het Comité erop aan dat de Verdragsstaat:
- (a) de verzameling van gegevens over kinderen met een handicap verbetert, in het bijzonder met betrekking tot zeer jonge kinderen en kinderen met een verstandelijke of psychosociale handicap, om het beleid in alle regio's [gemeenschappen en gewesten] in overleg met kinderen met een handicap en hun representatieve organisaties te informeren,
  - (b) inclusief onderwijs voor alle kinderen met een handicap aanbiedt, onder meer door te zorgen voor een redelijke aanpassing van de schoolinfrastructuur en plaatsen voor sport en vrije tijd, schoolvervoer, opleiding en door het toewijzen van gespecialiseerde leerkrachten voor individuele ondersteuning en alle nodige aandacht voor de individuele behoeften van kinderen verzekert,
  - (c) onmiddellijk maatregelen neemt om ervoor te zorgen dat kinderen met een handicap in alle delen van de Verdragsstaat, toegang hebben tot hoogwaardige en tijdige gezondheidszorg, met inbegrip van programma's voor vroegtijdige opsporing en interventie en tot respijtdiensten,
  - (d) de invoering van het persoonlijk assistentiebudget in het hele land aanmoedigt met bedragen die aangepast zijn aan de behoeften van het kind en zonder wachttijden.

Borstvoeding

31. Het Comité beveelt de Verdragsstaat aan maatregelen te nemen om exclusieve borstvoeding tijdens de eerste zes maanden te bevorderen, systematisch gegevens te verzamelen overeenkomstig de definities en indicatoren van de Wereldgezondheidsorganisatie, het Verdrag inzake de Bescherming van het Moederschap, 2000 (nr. 183) van de Internationale Arbeidsorganisatie te ratificeren en het aantal ziekenhuizen dat het *Baby-Friendly Hospital Initiative* toepast, te verhogen.

////////////////////////////////////

- (b) ervoor te zorgen dat alle kinderen in de Verdragsstaat recht hebben op adequate huisvesting en dat kinderen uit Roma-gezinnen kunnen genieten van huisvesting aangepast bij hun levensstijl,
- (c) omvattende maatregelen te nemen om de diepere oorzaken van bedelarij effectief aan te pakken en ervoor te zorgen dat de betrokken kinderen op school blijven,
- (d) het stelsel van sociale voordelen voor alle kinderen en kansarme gezinnen in alle gewesten en gemeenschappen te herzien, en ervoor te zorgen dat deze een fatsoenlijke levensstandaard waarborgen, rekening houdend met de verschillende gezinssituaties, en alle kinderen in staat te stellen zonder discriminatie toegang te krijgen tot hun rechten krachtens dit het Verdrag.

H. ONDERWIJS, VRIJE TIJD EN CULTURELE ACTIVITEITEN (ART. 28, 29, 30 EN 31)

Onderwijs, met inbegrip van beroepsopleiding en -begeleiding

38. Het Comité is ernstig bezorgd dat:

- (a) kinderen uit sociaal en economisch achtergestelde gezinnen en kinderen met een migratieachtergrond belemmeringen ondervinden bij de toegang tot kwaliteitsonderwijs, zoals schoolgeld en discriminatie door leeftijdgenoten en leerkrachten, wat leidt tot ondermaatse prestaties, oververtegenwoordiging in het technisch en beroepsonderwijs, voortijdige schoolverlating, schooluitsluiting en het niet behalen van een diploma,
- (b) de uitgaven voor kleuter-, basis- en secundair onderwijs en de intrekking van de schooltoelagen in geval van frequente afwezigheid in Vlaamse scholen een negatieve impact hebben op kinderen uit de economisch en sociaal meest achtergestelde gezinnen,
- (c) lagere en middelbare scholen niet beschikken over de capaciteit om een groeiende bevolking van kinderen op te vangen,
- (d) pesten en geweld op school door zowel leeftijdsgenoten als leerkrachten alomtegenwoordig blijft.

39. Verwijzend naar subdoel 4.1 van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen dringt het Comité er bij de Verdragsstaat, op aan:

- (a) zijn inspanningen op te voeren om ongelijkheden te bestrijden en gelijke kansen in het onderwijs aan te moedigen, en tegelijkertijd de integratie van kansarme kinderen te bevorderen,
- (b) discriminatie op school te voorkomen en te bestrijden, aantijgingen in verband met discriminatie effectief te onderzoeken en het bewustzijn van kinderen en hun ouders over klachtenmechanismen te vergroten,
- (c) de lerarenopleiding in diversiteit, interculturele vaardigheden en conflictbemiddeling te versterken om leerkrachten in staat te stellen de integratie van kinderen met verschillende achtergronden in een hechte en gastvrije omgeving te vergemakkelijken,
- (d) de schoolkosten in alle regio's [gemeenschappen] van de Verdragsstaat af te schaffen,

////////////////////////////////////

- (e) het Vlaams beleid inzake schooluitval te herzien en actief niet-repressieve maatregelen te ontwikkelen om ervoor te zorgen dat kansarme kinderen in het onderwijscircuit blijven en toegang hebben tot de onderwijstrajecten van hun keuze,
- (f) de capaciteit van de scholen te vergroten en het aantal plaatsen in de scholen in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest te verhogen,
- (g) de maatregelen ter bestrijding van pesterijen, waaronder cyberpesten, te versterken die preventie, mechanismen voor vroegtijdige opsporing, empowerment van kinderen en beroepsbeoefenaars, interventieprotocollen en geharmoniseerde richtlijnen voor het verzamelen van casusgerelateerde gegevens omvatten.

Rust, vrije tijd, recreatie en culturele en artistieke activiteiten

40. Verwijzend naar zijn Algemene Commentaar nr. 17 (2013) over het recht van het kind op rust, vrijetijdsbesteding, spel, recreatieve activiteiten, cultureel leven en kunst, beveelt het Comité aan dat de Verdragsstaat, zijn inspanningen opvoert om het recht van kinderen, met inbegrip van kinderen uit kansarme gezinnen, kinderen met een handicap, en vluchtelingen- en migrantenkinderen, op rust en vrije tijd en voldoende tijd om te spelen en recreatieve activiteiten te ontplooiën die veilig, toegankelijk, inclusief, bereikbaar met het openbaar vervoer, rookvrij en aangepast aan de leeftijd zijn, te waarborgen. Het Comité beveelt ook aan dat de Verdragsstaat de toegang tot aangelegde groenvoorzieningen en open ruimten voor kinderen in stand houdt en waarborgt.

I. SPECIALE BESCHERMINGSMATREGELEN (ARTT. 22, 30, 32-33, 35-36, 37 (B)-(D) EN 38-40)

Niet-begeleide minderjarigen

41. Het Comité verwelkomt de maatregelen in reactie van een instroom aan niet-begeleide minderjarigen, met name de procedure om een "duurzame oplossing" in het belang van het kind te vinden voor niet-begeleide minderjarigen, ongeacht hun asielaanvraag, en de uitbreiding van het voogdijstelsel voor niet-begeleide minderjarigen uit de Europese Economische Ruimte. Het Comité is evenwel bezorgd dat, naar verluidt:
- (a) de drievoudige test die wordt gebruikt om de leeftijd van niet-begeleide minderjarigen te bepalen, invasief en onbetrouwbaar is en de beroepsprocedure hiertegen niet doeltreffend is,
  - (b) een aantal niet-begeleide en kinderen die gescheiden zijn van hun gezin het slachtoffer zijn geworden van verschillende vormen van misbruik, waaronder fysiek geweld door de plaatselijke politie, onwettige detentie gedurende meer dan 24 uur en een gebrek aan systematische doorverwijzing naar de voogdijdienst en andere jeugdbeschermingsautoriteiten, terwijl kinderen hun rechten en klachtenmechanismen niet kennen,
  - (c) er een groot aantal verdwijningen is bij niet-begeleide minderjarigen die door België reizen,

////////////////////////////////////

betrekking tot de uitbuiting van bedelarij, maar herhaalt zijn eerdere aanbevelingen (CRC/C/BEL/CO/3-4, punt 81) en beveelt aan dat de Verdragsstaat:

- (a) een gecentraliseerd en omvattend gegevensverzamelingsstelsel over mensenhandel opzet,
- (b) gevallen van uitbuiting van kinderen door "loverboys" effectief documenteert en aanpakt,
- (c) doeltreffende maatregelen neemt om de rechten van kinderen op zijn grondgebied te beschermen, met name die van niet-begeleide minderjarigen, om ervoor te zorgen dat kinderen niet ten prooi vallen aan mensenhandelaars, en de procedures voor het bepalen van de status van kinderen die het slachtoffer kunnen zijn van mensenhandel met het oog op uitbuiting versnelt,
- (d) voldoende financiële, personeels- en technische middelen toekent om gevallen van kinderhandel, met inbegrip van de uitbuiting van bedelarij, op te sporen en te onderzoeken en om rechtsbijstand te verlenen aan kinderen die het slachtoffer zijn van kinderhandel,
- (e) systematisch voorziet in opleiding over de identificatie en doorverwijzing van kinderen die het slachtoffer zijn van mensenhandel, met inbegrip van de uitbuiting van bedelarij, van rechtshandhavingsambtenaren, grenswachters, ambtenaren, maatschappelijk werkers en gezondheidswerkers,
- (f) grote bewustmakingscampagnes voert om mensenhandel te voorkomen.

Toepassing van het jeugdrecht

- 46. Het Comité verwelkomt de uitbreiding van het recht op rechtsbijstand tot alle verdachten, vanaf het eerste verhoor, en de oprichting van de familie- en jeugdrechtbank in 2014. Het is echter ernstig bezorgd dat zijn overige aanbevelingen (CRC/C/BEL/CO/3-4, punt 83) niet volledig zijn uitgevoerd. Het maakt zich ook zorgen over het feit dat in het kader van de wijziging van de wet op de gemeentelijke administratieve sancties in 2013, de leeftijd voor het opleggen van dergelijke sancties is verlaagd van 16 naar 14 jaar en dat er nieuwe sancties werden ingevoerd.
- 47. Verwijzend naar zijn Algemene Commentaar nr. 10 (2007) over de rechten van kinderen in het jeugdrecht herhaalt het Comité zijn eerdere aanbevelingen en dringt het er bij de Verdragsstaat, op aan:
  - (a) om elke mogelijkheid van berechting van een kind door een gerecht voor volwassenen of detentie van een kind met volwassenen, af te schaffen,
  - (b) ervoor te zorgen dat toegankelijke en gekwalificeerde rechtsbijstand onmiddellijk wordt verleend,
  - (c) het gebruik van buitengerechtelijke maatregelen te bevorderen, zoals diversie, bemiddeling en advisering, voor kinderen die beschuldigd worden van strafbare feiten en, waar mogelijk, het gebruik van niet vrijheidsbenemende straffen voor kinderen, zoals proeftijd of gemeenschapsdienst,
  - (d) detentie te gebruiken als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke termijn; in gevallen waarin detentie onvermijdelijk is, ervoor te zorgen dat de detentievoorwaarden in overeenstemming zijn met de internationale normen, onder meer met betrekking tot

////////////////////////////////////

- overeenkomstig Resolutie 2331 (2016) van de Veiligheidsraad, en worden beschermd tegen represailles en heraanwerving, en de nodige bijstand, rehabilitatie en reïntegratie, met inbegrip van psychosociale steun en rechtsbijstand krijgen,
- (d) ervoor zorgt dat de kinderen die in contact komen met de wet alle waarborgen voor een eerlijk proces genieten, in overeenstemming met artikel 40 van het Verdrag, en niet gestigmatiseerd worden voor hun betrokkenheid bij onwettige activiteiten waartoe zij verplicht zijn geweest,
- (e) bijstand vraagt aan entiteiten van de Verenigde Naties, zoals het VN-Bureau voor Drugs- en Misdaadbestrijding, het Bureau van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor Vluchtelingen en de Internationale Organisatie voor Migratie, bij de identificatie van en bijstand aan minderjarige slachtoffers van mensenhandel in het kader van gewapende conflicten.

J. RATIFICATIE VAN INTERNATIONALE MENSENRECHTENINSTRUMENTEN

51. Het Comité beveelt aan dat de Verdragsstaat, met het oog op een verdere verwezenlijking van de rechten van het kind, overweegt de kerninstrumenten inzake mensenrechten te ratificeren waarbij hij nog geen partij is, namelijk het Internationaal Verdrag inzake de Bescherming van de Rechten van alle Migrerende Werknemers en hun Gezinsleden en het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen Foltering en andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing.

K. SAMENWERKING MET REGIONALE ORGANEN

52. Het Comité beveelt aan dat de Verdragsstaat samenwerkt met de Raad van Europa bij de toepassing van het Verdrag en andere mensenrechteninstrumenten, zowel in de Verdragsstaat als in andere staten die lid zijn van de Raad.

IV. **UITVOERING EN RAPPORTAGE**

A. OPVOLGING EN VERSPREIDING

53. Het Comité beveelt de Verdragsstaat aan alle passende maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat de aanbevelingen in deze slotbeschouwingen volledig uitgevoerd worden. Het Comité beveelt tevens aan dat het vijfde en zesde periodiek rapport, de schriftelijke antwoorden op de *List of Issues* en de huidige slotbeschouwingen op grote schaal in de landstalen beschikbaar worden gesteld.

////////////////////////////////////

////////////////////////////////////

DEPARTEMENT
CULTUUR, JEUGD & MEDIA